

Kanssolidariteit

Auteur(s):

Wolfson, D.J.
Erasmus Universiteit Rotterdam

Verschenen in:

ESB, 83e jaargang, nr. 4157, pagina 471, 12 juni 1998

Rubriek:

Prikkel

Trefwoord(en):

economische, orde

De tijden veranderen; u moet een nieuw spoorboekje hebben, en een nieuw model voor de Nederlandse samenleving. Velen denken dat 'marktwerking' dat nieuwe model is. Nu is dat geen slecht idee, maar het raakt de kern niet, want de markt is geen doel op zichzelf, maar meer een reisgids met verschillende opties - verschillende specificaties, zo u wilt. Daarom pleit ik voor 'kanssolidariteit' als zinvolle reisroute, want ook bij spoorboekjes helpt het als je weet welke tabel je moet hebben. Kanssolidariteit is het gemeenschappelijk, pro-actief en compenserend tegenwicht bieden aan kwade kansen, en wordt hier onderscheiden van inkomenssolidariteit - het reactief rechtekken van scheefgroei in de inkomensverdeling. Bij inkomenssolidariteit valt te denken aan progressieve belastingen en het collectief, min of meer naar draagkracht bekostigen van zaken als gezondheidszorg en sociale zekerheid. Dat blijft belangrijk, maar inkomen is niet langer het enige sociale kenmerk dat om solidariteit vraagt. Zowel in de gezondheidszorg als op de arbeidsmarkt dienen zich kwade kansen aan die niet beperkt blijven tot de minder draagkrachtigen. Beide sectoren worden geplaagd door asymmetrische informatie. De ontwikkelingen in de gezondheidszorg en de arbeidsmarkt wijzen daarbij evenwel in verschillende richtingen, als het om de markt gaat.

In de gezondheidszorg worden de schadekansen schever, nu kortdurende infectieziekten zijn teruggedrongen en chronische ziekten steeds zwaarder wegen in het kostenpatroon van verzekeraars. Het kwade van deze nieuwe kansverdeling is dat technieken als genetisch doorlichten verzekeraars 'voorkennis' geven van wat hen op dit gebied te wachten staat. Alle goede bedoelingen ten spijt moet die asymmetrische informatie op den duur tot ongewenste selectie leiden. Een particulier verzekeringsbestel is niet opgewassen tegen een situatie waarin een buitenlandse verzekeraar in de open Europese markt goedkope polissen aanbiedt aan goede risico's, en daarmee de slechte risico's ook voor de hogere inkomens onbetaalbaar maakt. De tijden veranderen, zei ik al; het ziekenfonds van de smalle beurzen zal een basisverzekering voor iedereen moeten worden, die de kwade kansen poolt in kanssolidariteit, het kernbegrip voor de waarborgstaat van de volgende eeuw. Want voor grote risico's is het functioneren van de markt niet meer verzekerd. In zo'n situatie zijn we voor de kostenbeheersing primair aangewezen op de politieke moed om grenzen te stellen aan de zorg - niet alles wat kan, moet ook - en op het handhaven van een capaciteitsbeleid en een systematische vergelijking van handelingspraktijken aan de aanbodzijde¹.

Heel anders ligt de problematiek in de arbeidsmarkt. Daar bekort een versnellende dynamiek van innovatie en concurrentie de economische levensduur van vaardigheden. Inzetbaarheid (employability) moet de kans op een baan maximaliseren, nu de zekerheid van een baan niet meer te geven is. Het pleidooi voor inzetbaarheid doet een beroep op zowel inkomens- als kanssolidariteit. Nu de arbeidsmarkt weer krapper wordt mag van werkenden gevraagd worden zichzelf waar mogelijk inzetbaar te houden en tot hun pensioen te blijven werken, om in inkomenssolidariteit het financiële draagvlak te verschaffen voor de steeds grotere overdrachten die een vergrijzende bevolking met zich meebrengt. Maar dan moeten mensen wel de kans krijgen om bevredigend te participeren in het arbeidsleven. Kanssolidariteit begint dan ook met een redelijke verdeling van betaalde arbeid en zorgtaken, en de bijbehorende voorzieningen. Grondgedachte is daarnaast dat mensen, ook binnen eenzelfde opleidings- of inkomenscategorie, in aanleg verschillen om zich steeds maar weer de nieuwe vaardigheden eigen te maken die een voortdurend veranderende arbeidsmarkt van hen vraagt. Daarom kan maatwerk, de ongelijke (compenserende) behandeling van als ongelijk beoordeelde gevallen, zowel de optimale allocatie als de billijkheid dienen. Maar ook hier dreigt asymmetrische informatie, zolang cliënten en uitvoerders het achterste van hun tong niet laten zien bij hun inspanningen om het beroep op gemeenschapsgeld te beperken. Dwing ze daar dan toe, door de inzet van voorzieningen afhankelijk te stellen van een trajectcontract waarop beide partijen kunnen worden afgerekend. Voor wat, hoort wat: de essentie van transactie en marktwerking. Maakt dat de cliënt te afhankelijk van de gevalsbehandelaar? Nee, niet zolang die cliënt zijn heil ook elders kan zoeken, in een open bestel waarin een aantal bemiddelaars om zijn gunsten concurreren en elkaar scherp houden. *Concurrentie* en marktwerking, dus.

De betekenis van concurrentie voor de bescherming van de belangen van burgers wordt wel met de lippen beleden, maar onvoldoende in de praktijk gebracht, waarschuwt H.W. de Jong in het fraaie *ESB*-dossier [Marktwerking, Deregulering en Wetgevingskwaliteit](#) dat vandaag verschijnt. Als u dat nummer nu leest, en graag ook nog even het afscheidscollege over dit soort zaken dat ik sta te geven op de dag dat deze *ESB* bij u in de bus valt², dan bent u helemaal inzetbaar om mijn oude dag te verzorgen. Dank u.

¹ Zie WRR, *Volksgezondheidszorg*, Den Haag, Sdu, 1997 en J.L.T. Blank, [Benchmarks of de kunst van het vergelijken](#), *ESB*, 29 mei 1998, blz. 432-435.

2 D.J. Wolfson, *Leren we het ooit?*, Deventer, Kluwer, 1998.

Copyright © 1998 - 2003 Economisch Statistische Berichten (www.economie.nl)